

ІНСТИТУТ ПРОБЛЕМ

ОСОБИСТІТЬ У ПРОСТОРІ ВИХОВНИХ ІННОВАЦІЙ

МАТЕРІАЛИ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
19 ЖОВТНЯ 2018 РОКУ

НАПН УК

Рекомендовано до друку

Вченою радою Інституту проблем виховання НАПН України
(протокол М 7від 27вересня 2018року)

Рецензенти:

Гавриш Н.В. доктор педагогічних наук, професор
Камароєвська О. А. доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник

Особистість у просторі виховних інновацій : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. Ін-ту проблем виховання НАПН України за 2018 рік / [За ред. І.Д. Беха, О.М. Докукіної, Р.В. Малиношевського]. - Івано-Франківськ: НАІР, 2018. - 448 с.

ISBN 978-966-2716-99-3

У збірник увійшли матеріали учасників Всеукраїнської науково-практичної конференції «особистість у просторі виховних інновацій», в яких представлені теоретико-практичні досягнення та наукові розвідки співробітників, керівників експериментальних майданчиків та аспірантів Інституту проблем виховання НАПН України, здійснені у галузі теорії і методики виховання, соціальної та дошкільної педагогіки.

Статті подано в авторській редакції (збережено стилістику, орфографію та мову). Автори опублікованих матеріалів несуть відповідальність за точність наведених фактів, цитат, посилань на джерела тощо.

ISBN 978-966-2716-99-3

ЗМІСТ

Бех І. Д. Духовна зрілість особистості: мета і засоби досягнення.	9
Алексеєнко Г.Ф. Еуайнг і мобінг: причини розвитку і шляхи профілактики.	/>
Бессараб Н. А. Урок іноземної мови як основна форма виховання міжкультурної толерантності учнів початкової школи.	25
Білоцерківець І. П. Формування психологічної готовності старшокласників до захисту вітчизни: дефініційний ракурс.	29
Богомолова Н.М. Освіта для демократичного громадянства як пріоритетна стратегія освітньої політики в Україні.	35
Бойко А. Е. Удосконалення рівня професійної компетентності педагогів як необхідна умова модернізації освітнього процесу у закладах позашкільної освіти.	40
Бондаренко ГЛ., Ващенко О.М., Романенко КЛ. Теоретичний аспект проблеми формування соціального здоров'я молодших школярів.	45
Булавенко С Д. Особливості формування соціальної активності учнів у закладах загальної середньої освіти.	48
Васильєва СА. Педагогічні умови оптимізації виховної роботи, спрямованої на формування соціально-доцільної поведінки дітей старшого дошкільного віку.	53
Вербицький В. В. Шляхи реалізації ключової реформи "нова українська школа" в позашкільній.	59
Вишнівська Н. В. Досвід національно-патріотичного виховання школярів в країнах східної Європи.	63
Вороніна Г Р. Сучасні тенденції розвитку професійно орієнтованих умінь і навичок англійських старшокласників.	68
Гарбузюк І.В. Розвиток життєвих навичок підлітків в умовах сучасної школи.	75
Гаряча СА. Любов як педагогічна категорія в сучасних реаліях освіти.	77
Гриців Т.Г. Використання засобів народної педагогіки у вихованні	

Особистість у просторі виховних інновацій

ціннісного ставлення до батьківщини у молодших школярів.....	82
Гончар Л.В.Штодика формування цінності життя у молодших підлітків.....	88
Гуцан Л. А. Формування ціннісних орієнтацій молодших школярів в умовах модернізації системи освіти.....	94
Дж оман Т.В. Проактивність учителя як умова успішної соціалізації учнів.....	100
Дмсафароеа О.С. Можливості мультиплікаційної педагогіки у творчому розвитку молодших школярів.....	107
Докукіна О. М. Підготовка батьків до формування у підлітків національно-культурної ідентичності: реалізація диференційованого підходу.....	112
Жданович Ю.М. Роль громади у здійсненні соціально-педагогічного супроводу дітей із сімей вимушених переселенців.....	117
Журба К.О. Формування національно-культурної ідентичності підлітків дискусійними методами.....	122
Зубалій М.Д., Тимчик М.В. Форми виховання в старшокласників готовності до захисту віт чизни.....	128
Кап і шевська Л. В Формування безпеки життя старших підлітків як наукова проблема.....	133
Кириленко С.В. Авторська школа в Україні - стратегічний курс до успіху освітньої реформи.....	138
Кириченко В.І. Сучасні домінанти у формуванні просоціальної поведінки учнів закладів загальної середньої освіти.....	142
Кіян О.І. Тенденції педагогіки партнерства у морально-духовному становленні підлітків.....	148
Колодько І. М. Організаційні засади розвитку позашкільної освіти в Швеції.....	152
Коляда Н.М., Кравченко О.О. Громадянське виховання студентської молоді в умовах закладу вищої освіти.....	158

Особистість в просторі виховних інновацій

Копилець Є.В. Виховання гуманного ставлення до тварин за навчальними програмами з позашкільної освіти еколого-натуралістичного напрямку "любителі домашніх тварин".....	165
Корнієнко А.В. Зміст підготовки педагога закладу позашкільної освіти до етнокультурного виховання учнів.....	170
Котеля Т.М. Національно-патріотичне виховання учнівської молоді: проєкція національно-патріотичного спрямування "три кити національної свідомості".....	175
Кравець Н. П. Формування особистісних якостей учнів із порушенням інтелектуального розвитку інноваційними засобами на уроках української літератури.....	180
Крупинко О.В. Ідеї Олександра Захаренка в контексті Нової української школи.....	185
Куниця Т.Ю. Теоретичні засади формування відповідальної громадянської позиції підлітків.....	190
Лап по В. В. Виховний потенціал інтернет-простору в контексті духовного розвитку сучасного студентства.....	194
Левінець Н.В. Фізичне виховання дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному середовищі.....	200
Лесик А. С Підготовка педагогів шкіл-інтернатів до формування комунікативної компетентності молодших школярів.....	205
Литоченко О.В. Ціннісні орієнтири та напрями модернізації позашкільної освіти в сучасному контексті.....	209
Луценко В.О. Гуманізація взаємин дитини та колективу однолітків.....	211
Малиношевський Р.В. Цінності життя і проблема суб'єктивної деконструкції.....	220
Матвієнко О.В. Становлення суб'єктності особистості в контексті загальнонаукових методологічних підходів.....	224
Мачуський В.В. Формування ціннісних орієнтирів освітнього процесу в закладах позашкільної освіти.....	229

(поведінковий компонент). Таким чином, проміжні результати дослідження національно-патріотичного виховання в рамках Проекції "Три кити національної свідомості" продемонструвало, що у реаліях сьогодення повинно здійснюватися на якісно новому рівні, тобто в руслі аксіологічного, особистісно-діяльнісного і культурологічного підходів.

Література

1. Бєх І. Д. Програма українського патріотичного виховання дітей та учнівської молоді / І. Д. Бєх, К. І. Чорна. - К., 2014. - [29 с]
2. Військово-патріотичного виховання учнів у позакласній роботі: посіб. / уклад. М. Д. Зубалій, В. В. Івашковський, О. І. Остапенко, М. В. Тимчик, Б. Б. Шаповалов, З. М. Діхтяренко, І. П. Білоперківень. - К: Паливода А. В.. 2016. - [225 с. 10]
3. Методичні рекомендації" щодо національно-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах. - № 7. - [с. 70-95]; Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді.- № 8. - [с. 87-95]; Текст наказу доступу в Інтернеті: / Міністерство освіти і науки України (Офіційний веб-сайт) - Режим доступу: <http://old.mi.on.gov.ua/Mi/about-ministry/normative/4068>.
4. Пушкарьова Т.О. "Концепція науково-педагогічного проекту "Росток". - "Science Rise">M/1 (9), 2015.
5. Сухомлинський В. О. Вибрані твори: у 5 т. / В. О. Сухомлинський. - К: Рад. шк., 1976.-[т. 1.-654С]
6. Тарасова Т. В. Військово-спортивна гра у формуванні просоціальної поведінки підлітків // Тетяна Тарасова / Мат. Першої між нар. наук.-прак. конф. до Дня заснування хортингу "Хортинг - національний бренд України у світі: олімпійська перспектива" / [ред. колегія: Пашко П.В. (гол.) та ін.] - К.. Паливода А.В.,2018 . - [с. 92-96]

Кравець Н. П., м. Київ

ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТІСНИХ ЯКОСТЕЙ УЧНІВ В ПОРУШЕННЯМ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНИМИ ЗАСОБАМИ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Розглянуто використання на уроках української літератури у роботі з учнями з порушеннями інтелектуального розвитку арттерапії й сторітелінгу як інноваційних технологій навчання з метою формування в учнів комунікативних умінь, виховання культури спілкування, толерантності у процесі спілкування. Доведено значення використання арттерапії й сторітелінгу як методів формування особистісних якостей, зокрема культури спілкування, навичок розповідання, емпатії.

Ключові слова: учні з порушеннями інтелектуального розвитку, урок літератури, арттерапія, сторітелінг, корекція, комунікація.

У концепції «Нова українська школа» увага звертається на необхідність розвитку кожної дитини відповідно до її вікових та індивідуальних психофізіологічних можливостей із врахуванням особистих потреб, розвитку

самостійності, творчості й допитливості, комунікації. Проте більшість учнів з порушеннями інтелектуального розвитку соромляться вступати у спілкування з оточуючими, а тим паче з малознайомими людьми (комунікативна фобія) і через недоліки усного зв'язного мовлення, що заважає їм вступати в комунікацію з оточуючими. На уроках, зокрема української літератури, здебільшого відмовчуються або відповідають одним-двома словами, неповними реченнями, що не розкриває сутності прочитаного матеріалу й негативно позначається на ставленні до уроків та до читання художньої літератури зокрема. [6, 7]. Як вид мистецтва, література усе виражає словами, але у даній категорії школярів поряд з іншими мовленнєвими функціями, порушена найперша інтелектуальна функція - сигніфікативна, сутність якої полягає в поєднанні слова з мисленнєвим образом предмета.

Забезпечити точність сприймання й розуміння учнями сутності читаного матеріалу, активізувати, зацікавити до читання художньої літератури й навчити як охарактеризувати героя, зображені події і як це висловити, сприяє арттерапія. Школярі мають змогу проявляти ініціативу, яка виступає стимулом для мобілізації внутрішніх сил, творчого потенціалу. Використання арттерапії допомагає виховувати їх як активних читачів, долати порушення читацької діяльності та спілкування, формувати культуру читання і спілкування, оскільки арттерапії притаманні різні функції: корекційна (корекція усіх психічних процесів), комунікативна (коригується і розвивається усне зв'язне мовлення, спілкування, долається комунікативна фобія), рефлексивна (засвоєння кращих поведінкових рис героїв творів, дотримання правил поведінки), катарсична очищення від усього негативного, набуття позитивних рис), терапевтична (корекція страхів, тривожності); виховна (корекція порушень емоційної та вольової сфер). Також засобами арттерапії виховується інтерес до читання завдяки врахуванню наступних чинників:

- склад учнів класу (діагноз, зокрема первинні та вторинні порушення);
- зміст навчального матеріалу (доступність, достатність, доцільність, науковість, корекційна спрямованість);

- форми організації навчальної діяльності учнів (індивідуальна, групова, фронтальна);

- дотримання загальних та спеціальних принципів навчання;

- реалізація методів навчання літератури (евристичний, творчого читання, репродуктивний, дослідницький);

Як вказує К. Ізард, "ефективне функціонування особистості ґрунтується на збалансованій і гармонійній взаємодії емоційної, когнітивної та рухової систем, за необхідної підтримки з боку інших систем і за оптимального впливу навколишнього середовища, зокрема соціального захисту". [4, с. 70]. Серед видів арттерапії на уроках української літератури ми використовували зображувальну терапію, імаготерапію. "Корекційне значення зображувального мистецтва для дітей з порушеннями інтелектуального розвитку забезпечує самовираження їх у малюнку". [2, с. 202]. Наголошуючи на ролі мистецтва, автори вказують, що мистецтво має катарсичний (очищаючий) вплив на людину, тому заняття театралізованою діяльністю дітьми з особливими потребами дають позитивну динаміку в якісному розвитку уяви, формуванні її творчого компоненту. Вони забезпечують становлення символічної функції мислення, довільної уваги, корекції психоемоційного стану, сприяють розвитку усіх компонентів особистості цієї категорії дітей. [2, с. 20]. Я. Юрків доводить, що заняття зображувальною терапією досить цінні для проведення реабілітаційної роботи з дітьми, оскільки створюють сприятливі умови для розвитку спілкування замкнених дітей та для дітей з агресивними проявами, завдяки чому вони ефективно емоційно реагують на оточуючих, стають впевненими в собі. [10, с. 61]. На думку М. Алексєєвої, за допомогою творчих мальованих робіт учні можуть висловити те, що хочуть сказати словами, але не можуть. Також арттерапія допомагає відобразити образи художнього твору, оскільки спрацьовує відображувальна уява. [1]. За М. Кисельовою в основі арттерапії лежить процес творчості. [5, с. 12].

На уроках української літератури завдяки імаготерапії відбувалася емоційна підтримка школярів. Учні малювали та вирізували героїв творів,

розігрували епізоди з творів, які їм сподобалися: оповідання М. Чабанівського "Вірний" - розмова Ігоря з Тимком, казка "Хитрий півень", інсценізували епізоди з української народної казки "Мудра дівчина". Завдяки зображувальній терапії опанували нові способи поведінки: оповідання Марка Вовчка "Інститутка", ставали впевненими у своїх діях, навчилися вільно, не запинаячись, висловлювати власну думку, правильно будувати зв'язні речення (текст), диференціювати зображені події та вчинки героїв, допомагали один одному висловлюватися, якщо хтось із комунікантів помилявся. Усі відчували задоволення від колективної творчої праці. Водночас долали страх, тривожність, які гальмували активну участь у спілкуванні, ставали розкутішими, самовпевненішими.

Підлітки з порушеннями інтелектуального розвитку, як і їхні однолітки з типовим розвитком, люблять слухати історії, завдяки яким у процесі слухання концентрується увага, підвищується уява, розвивається мисленнево-мовленнева діяльність. Отже, "потрібні нові методики, які допоможуть учителю формувати мовну компетентність учнів через впровадження у навчальний процес методів, що дозволяють "говорити" і "слухати" [3, с. 189]. Цьому сприяє метод сторітеллінгу (англ. розповідання, мистецтво складання й розповідання цікавих історій), який ми використали на уроках української літератури з огляду на те, що функції сторітеллінгу різноманітні: мотиваційна (стимулювання до комунікації), корекційна (корекція емоційної, вольової, когнітивної сфер), комунікативна (заохочення до спілкування, формування й удосконалення комунікативних умінь), об'єднувальна (учні навчаються дружити, бути толерантними до думок інших людей). Застосовуючи сторітеллінг, навчали учнів самостійно створювати й розповідати історії на основі прочитаних художніх творів. Спочатку залучали сильніших, а згодом решту однокласників. Застосовуючи метод, вчили створювати історії: насамперед визначитися про кого чи про що буде розповідь, що саме розповідатиметься; вчили складати план розповіді, визначати головного героя і подію, що з ним сталася. Завдяки цьому охоплювали усі види мисленнево-мовленневої діяльності:

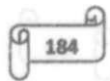
інтелектуальну, комунікативну, інформаційну, організаційну, що дало змогу в процесі урізноманітнення уроків уникати одноманітності та виховувати у школярів кращі особистісні якості. Підлітки вчилися придумувати й розповідати цікаві факти про героя, його пригоди, про ті часи, коли жив герой.

Сторітеллінг на уроках української літератури використовували як метод для зацікавлення учнів до читання творів, розвитку мислення, мовлення, уваги, уяви, збагачення словникового запасу, кращого засвоєння навчального матеріалу, оскільки він подавався у вигляді цікавої історії, завдяки чому школярі вчилися творчо мислити, виділяти головне, правильно висловлювати й доводити свої думки; що сприяло вихованню активності, проявам творчості, особистісних якостей, розвитку емоційного інтелекту і здатності до емпатії. Також учні навчилися рахуватися з думками однокласників; складати невеличкі твори-мініатюри на задану тему на основі прочитаних творів за опорними словами, оволодівали уміннями стисло й повно висловлювати власну думку, тобто уміннями усного зв'язного мовлення, яке у школярів з порушеннями інтелектуального розвитку порушене, вчилися висловлювати власні емоції. Завдяки сторітеллінгу учні вчилися критично мислити, у них розвинулася впевненість у собі, привчилися вислуховувати своїх однокласників і почали з повагою ставитися до чужих думок, сприймати чужі думки, аналізувати їх та заперечувати в разі потреби. Це допомагало школярам адаптуватися не лише в шкільному колективі, а й у соціальному оточенні загалом.

Отже, арттерапію і сторітеллінг як інновації варто використовувати на уроках української літератури в роботі з учнями з порушеннями інтелектуального розвитку як мотиваційні корекційні методи, завдяки яким створюються умови для мотивації учнів до навчання, зацікавленість до героїв творів, стимулюється розвиток мисленнєво-мовленнєвої діяльності, уяви, творчої фантазії, які допомагають зацікавити учнів і доступно донести до них потрібну інформацію та вчать вміло використовувати її в разі потреби.

Література

1. Алексеева М. Ю. Системное использование педагогом арттерапии // Среднее профессиональное образование. 2007. - № 6. - С. 64-66.

2. Артпедагогика и арттерапия в специальном образовании: учебник для студентов средних и высших педагогических учебных заведений / Е. А. Медведева, И. Ю. Левченко, Л. Н. Комиссарова, Т. А. Добровольская. - М.: Издат. центр "Академия", 2001. - 248 с.

3. Гич Г. М. Сторітеллінг як інноваційна методика формування мовної компетентності учнів ЗНЗ // Науковий вісник МНУ імені В. О. Сухомлиського: Педагогічні науки: збірник наукових праць / за ред. А. Л. Ситченка. - Миколаїв: МНУ імені В. О. Сухомлиського, 2015. - №4 (5) грудень. - С. 188-191.

4. Керрол Э. Изард. Эмоции человека (пер. с англ.). - М.: Изд-во Московского университета, 1980. - 440 с.

5. Киселева М. А. Арттерапия в практике психолога и социальной работы. - СПб: Речь, 2007. - 336 с.

6. Кравець Н. П. Розвиток мовлення в учнів молодших класів допоміжної школи на уроках читання та української мови: Навчально-методичний посібник. - К.: А.С.К., 1999. - 127 с.

7. Кравець Н.П. Творчий розвиток учнів з особливими освітніми потребами як один із шляхів їх соціалізації // Topical issues of social pedagogy: Collective monograph. CARICOM. Barbados, 2017. - PP. 79-99.

8. Kravets N.P. Reading book as effective means to the formation readers' skills of mentally retarded pupils / N.P. Kravets //Prospects for development of education and science: Collection of scientific articles - Academic Publishing House of the Agricultural University Plovdiv, Bulgaria, 2016.

9. Симплоне А. Сторителлинг: Как использовать силу историй. - М.: Манн, Иванов и Фербер, 2013. - 272с.

10. Юрків Я. Арттерапедичні методики як засіб реабілітації розумово відсталих дітей // Соціальна педагогіка: теорія та практика, 2007. - №2. - С. 59-65.

Крутенко О.В., м. Черкаси

ІДЕЇ ОЛЕКСАНДРА ЗАХАРЕНКА В КОНТЕКСТІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

У статті розкриваються погляди Олександра Антоновича Захаренка щодо шляхів розвитку освітнього закладу. Аналізуються його ідеї у контексті сучасних реформ та Концепції Нової української школи.

Ключові слова: цілісна особистість, інноватор, диференційований підхід.

У законі України «Про освіту», що був прийнятий 05.09.2017 року, зазначено: «Освіта є основою інтелектуального, духовного, фізичного і культурного розвитку особистості, її успішної соціалізації, економічного добробуту, запорукою розвитку суспільства, об'єднаного спільними цінностями і культурою, та держави». У цьому основоположному документі визначено також мету освіти: «...всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних

